

НАПРЯМИ РОЗВИТКУ ОРГАНІЧНОГО ЗЕМЛЕРОБСТВА В ЗОНІ ПОЛІССЯ

О.В. Іванюк, к.е.н.,
Житомирський національний
агроекологічний університет,
iv_olga@list.ru

В.О. Іванюк,
Всеукраїнська асоціація «Пелюшка»

Ідея органічного виробництва популярна в багатьох країнах світу та поступово набуває поширення і в Україні. Все більше людей починають звертати увагу не тільки на ціну, а і на якість продуктів харчування. Споживачі готові платити вищу ціну за безпечну продукцію. Традиційне ведення сільського господарства передбачає використання великої кількості хімічних речовин. Інтенсифікація ж сільського господарства характеризується зростанням масштабів використання пестицидів. Під терміном «пестициди» об'єднується близько 1000 хімічних сполук, на основі яких світова промисловість випускає більше 80 тис. продуктів.

За даними Всесвітньої організації охорони здоров'я, щорічно в світі реєструється до 25 млн. отруєнь пестицидами, обумовлених багаточисленними порушеннями правил роботи з ними, неналежним транспортуванням та зберіганням, з них до 20 тисяч випадків є смертельними. Існує прямий кореляційний зв'язок між загальним навантаженням від пестицидів та захворюванням людей, зокрема, таких, як ураження верхніх дихальних шляхів, бронхіальна астма, захворювання печінки та нирок, ураження ендокринної системи, підвищення частоти алергічних захворювань тощо. На полях нашої країни пестициди щороку стають причиною смерті 70 млн птахів і мільярдів як шкідливих, так і корисних комах [1].

Високий рівень індустріалізації агропромислового виробництва створює проблему якості продуктів харчування. Надмірне використання хімічних речовин, зумовлене прагненням до

максимізації валового збору, і відповідно, до максимізації прибутку. Використання всезростаючої кількості хімічних речовин та погіршення якості продовольства зумовлює зростання ролі екологічних якостей і характеристик продуктів харчування на ринку як передумови їх виробництва і реалізації, посилення тиску громадськості на підприємців, які реалізують продукти низької якості, дотримання інтересів населення.

Органічне сільське господарство у світі досить популярне. За статистикою, у Європі під нього використовують більше 5 млн. га, Північній Америці – 1,5 млн., Латинській Америці – 4,7 млн., а в Австралії – 10,6 млн. гектарів. Частка європейських земель, переведених на органічне землеробство, значно зросла. Цьому сприяла започаткована ще в 1993 році спільна політика країн ЄС щодо підтримки фермерів у перехідні роки. Середній показник у країнах ЄС досяг близько 4% від загальної площі сільгоспземель, в Австрії та Італії – 8%, а у Швеції, яка є європейським лідером, – майже 12 відсотків [2]. До речі, у Німеччині всі дитячі садочки переведені на харчування органічною продукцією, тобто вирощеною без будь-якого хімічного впливу.

В країнах східної Європи, зокрема, і в Україні, інтерес до здорової та чистої продукції, що вирощена природним шляхом, постійно зростає. Люди починають усвідомлювати, що традиційні сільськогосподарські і переробні підприємства не забезпечують безпеку та якість продуктів харчування. Все більше людей намагаються купувати та споживати здорову, якісну, екологічно чисту продукцію, розуміючи її значення для здоров'я. Зростання інтересу споживачів до органічної продукції зумовлює і підвищення зацікавленості і виробників. Іншим моментом є зростання доступності європейських ринків, можливості експорту, створені після вступу України до СОТ та перспектив асоціації до ЄС.

В основі органічного землеробства є фактично повернення до першоджерел ведення сільського господарства, результатом якого є підвищення природної біологічної активності у ґрунті, відновлення балансу поживних речовин, зростання кількості гумусу, нормалізації роботи живих організмів. За визначенням Міжнародної федерації органічного сільськогосподарського руху (IFOAM), органічне сільське господарство – виробнича система, що підтримує здоров'я ґрунтів, екосистем і людей [3]. Воно залежить від екологічних процесів, біологічної різноманітності та природних циклів, характерних для місцевих умов, при цьому уникається використання шкідливих ресурсів, які викликають несприятливі наслідки. Органічне сільське

господарство поєднує в собі традиції, нововведення та науку з метою покращення стану навколишнього середовища та сприяння розвитку справедливих взаємовідносин і належного рівня життя для всього вищезазначеного.

Не дивлячись на деградацію ґрунтів, що відбувалася в Україні протягом останніх 100 років, їх якість все одно є однією з найвищих в світі. Значні площі займають екологічно чисті ґрунти, що можуть бути переведені на органічне виробництво за відносно короткий термін часу. Як правило, для ведення органічного виробництва придатні всі ґрунти, які використовувалися для традиційного сільського господарства. Особливо актуальним питання органічного виробництва є для зони Полісся. На більшості ґрунтів Полісся інтенсифікація сільськогосподарського виробництва неможлива через низьку родючість, вологоємність та ін. Тому, саме ведення органічного землеробства може вирішити питання ефективної сільськогосподарської діяльності на цих землях. Прискореному розвитку органічного землеробства в зоні Полісся, на нашу думку, сприятиме проведення взаємопов'язаного комплексу заходів по напрямках виробництво-переробка-розподіл-споживання (рис. 1):

1. Проведення заходів по залученню господарств до виробництва органічної продукції і прискорення процесу сертифікації для зменшення термінів окупності проектів та підвищення зацікавленості виробників.

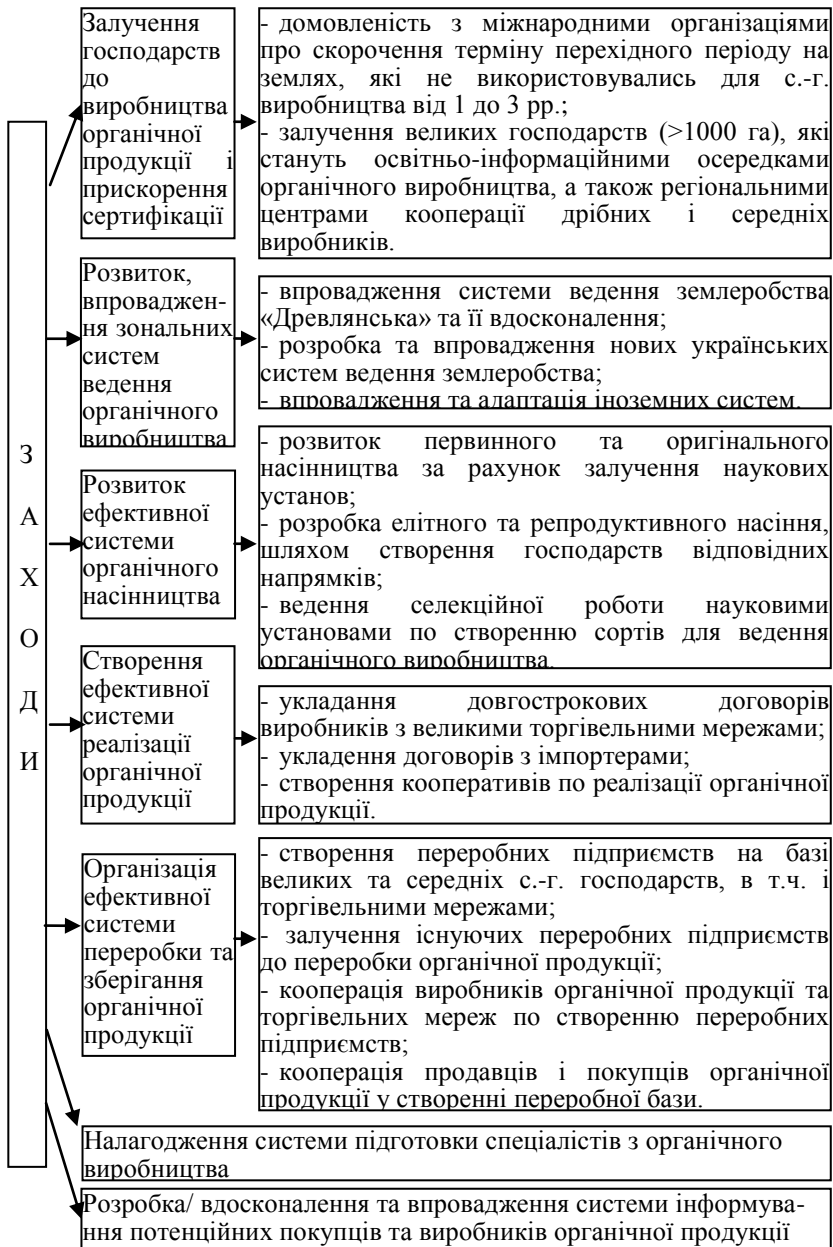
2. Розробка, розвиток, адаптація та впровадження систем ведення органічного виробництва з врахуванням зональних особливостей поліського регіону.

3. Розвиток ефективної системи органічного насінництва. Підвищення ефективності органічного виробництва неможливе без належного забезпечення виробників високоякісним посівним матеріалом з високою стійкістю до шкідників і хвороб та врахуванням природно-кліматичних умов та якості ґрунту Полісся. Продуктивні сорти та кондиційне насіння виступають одним з ключових факторів впливу на розвиток органічного виробництва.

4. Створення і розвиток ефективної системи переробки, зберігання та реалізації органічної продукції.

5. Розробка/вдосконалення та впровадження системи інформування потенційних покупців та виробників органічної продукції.

Для успішного розвитку органічного землеробства як в зоні Полісся, так і країні загалом, необхідна координація виробників, переробників та науковців.

Рис. 1. Заходи розвитку органічного землеробства в зоні Полісся

Одним з напрямків є залучення до процесу становлення органічного виробництва в Україні вищих навчальних закладів. Житомирський національний агроекологічний університет може бути ефективною структурною ланкою цього процесу. Напрямки науково-виробничої взаємодії:

- запровадження курсу органічного землеробства та підготовка спеціалістів (агрономів, спеціалістів зі сертифікації і т.д.);
- створення на базі вищих навчальних закладів відповідних консультативних центрів;
- використання наукового потенціалу та матеріальної бази для проведення семінарів, конференцій, тренінгів та ін.
- використання лабораторій університету для проведення аналізу якості органічної продукції;
- підготовка та видання публікацій з органічного землеробства.

Таким чином, органічне сільське господарство в Україні, попри наявність великого потенціалу для нього, на сьогодні перебуває лише в початковій стадії. Розвиток органічного виробництва в Україні дещо однобокий через домінування виробництва органічного зерна великими господарствами на експорт, тоді як частка малих і середніх підприємств, а також вирощування інших культур залишаються незначними.

Також на початковому етапі знаходяться переробка та роздрібна торгівля органічною продукцією. Водночас, органічне виробництво в Україні, хоча і має низку проблем, є перспективним. У нашій країні уже було сертифіковано 240 тис. га й експортовано у Європу 28 тис. тон виробленої без застосування хімічних препаратів якісної продукції. І ця тенденція набуває поширення, оскільки країни, які входять організаційно у європейську спільноту, прискорено опановують ринкову нішу щодо органічного виробництва. Відтак і Україна не повинна втратити свій шанс стати помітним чинником цього процесу, тим більше, коли для цього є всі необхідні умови й сфери поширення.

Література

1. Корсак К.В., Плахотнік О.В. Основи сучасної екології: навч. посіб. – 4-те вид., перероб. і допов. – К.: МАУП, 2004. – 340.
2. Definition of organic agriculture/ IFOAM General Assembly in Vignola, Italy (2008) // Режим доступу: <http://infohub.ifoam.org/en/what-organic/definition-organic-agriculture>.
3. The World of Organic Agriculture 2013: Key Indicators and Leading Countries / FiBL & IFOAM (2013) // Режим доступу:

<http://www.organic-world.net/fileadmin/documents/yearbook/2013/web-fibl-ifoam-2013-25-34.pdf>.